

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בציבור בפרשת שמות בהפטרה ובראשון של וארא

א	ג יִשְׁשַׁכָּר: יש לקרוא יִשְׁכָּר, השי"ן השנייה כאילו אינה קיימת
א י	הָבֵה נִתְחַכְמָה: הנר"ן רפויה ¹
א	יא עֲנֹתוֹ: יש להדגיש את הנר"ן, לשון ענוי. רַעַמְסֶס: העי"ן בפתח והמ"ם בשוא נח. במקומות האחרים העי"ן בשוא נח והמ"ם בשוא נע
א טו יח כ	לְמִלֻּדָת לְמִלֻּדָת לְמִלֻּדָת: השוא במ"ם נח למרות הגעיא בלמ"ד ²
א טז	וַחֲיָה: מלעיל, הטעם בחי"ת והיר"ד רפויה ללא דגש. המילה כולה קמוצה
א יז	וַתִּירָאָן: האל"ף נחה אינה נקראת כאילו כתוב וַתִּירָן מי שקורא את האל"ף ותִּירָאָנה עובר למשמעות ראייה במקום יראה. הַמִּלֻּדָת הַמִּלֻּדָת: השוא במ"ם נח למרות הגעיא בה"א
א יט	הַמִּלֻּדָת: המ"ם ללא דגש ובשוא נח, אין געיא בה"א
א כ	וַיִּטֹּב: היר"ד הראשונה בצירי ולא בחירק, השנייה נחה – לא מבוטאת
א כא	כִּי-יִרְאֹוּ: הרי"ש בשווא נע, הקורא בשווא נח משבש את המשמעות
ב ג	הַצִּפְנִינֹו: הצד"י דגושה ובשוא נע, אין דגש בפ"א. תָּבַת גִּמָּא: טעם נסוג אחור לת"ו הראשונה. וַתַּחֲמֹרָה בַּחֲמָר: אין מפק ב"ה"א ולכן הבי"ת אחריה רפה ³
ב ז	הַעֲבֵרִיתָ: הרי"ש בחירק חסר והיר"ד אחריה בדגש חזק וחולם (אין לקרוא כאילו יש שם אל"ף)
ב ט	וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת-שְׁכָרְךָ: טעם טפחא בתיבת וְאֲנִי
ב יד	הִלְהִירְגִלִּי: הלמ"ד ללא דגש ובשוא נח, הה"א השניה בקמץ חטוף (קטן)
ב יז	וַיִּגְרְשׁוּם: הרי"ש בשוא נע לא בחט"ף ⁴
ב כ	וַיֹּאכֵל לֶחֶם: טעם נסוג אחור ליר"ד
ב כב	נִכְרִיהָ: הנר"ן בקמץ קטן, הרי"ש בחירק חסר והיר"ד אחריה בדגש חזק
ב כד	אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב: על פי רוב מוטעם טפחא, מרכא סו"פ ⁵
ג ב	וַיִּירָא: במלרע, הטעם בוא"ו אך ההטעמה ברי"ש
ג ז	אֶת-עֲנִי: העי"ן בחטף קמץ והטעם בנר"ן. נִגְשִׁיו: הגימ"ל בשווא נע והשי"ן שמאלית, בדומה לו גם בהמשך ה ו אֶת-הַנְּגִשִּׁים
ג ח	וְלֹהֲעֹלְתוֹ: ול-ה-ע-לתו, למ"ד שווא נח, געיה בה"א, עי"ן בחטף ⁶
ג ט	בָּאָה: הטעם בב"ת מלעיל לשון עבר
ג יא	אֲנֹכִי: הטעם המפסיק משנה את ההטעמה למלעיל

¹ לפי כללי "אתי מרחיק" האות הראשונה מודגשת רק כשהיא מוטעמת. כאן יש בנר"ן געיא, ואין בו די להדגיש.
² תנ"ך ברויאר מוסד הרב קוק עמו' תד, וספר טעמי המקרא עמ' 199.
³ בניגוד להמשך פס' ח וַתֹּאמֶר-לָהּ בֵּת-פְּרָעָה שאז המפיק סוגר את ההברה האחרונה של התיבה הראשונה
⁴ גם בכ"י לנינגרד אין געיא
⁵ על פי תורה קדומה: הטפחא בתיבת 'את-יצחק', אבל לא נתקבל כך.
⁶ במילה זו כיון שיש געיא-מתג בוי"ו בראש המילה, לא סומנה געיא בהמשך. אבל זה מקום ראוי לגעיא בגלל החטף שאחריו וריחוקו מהטעם.

ג	יג וְאֶמְרוּ-לִי: גְּעִיָּה בִּאלֹהִים
ג	טו כָּה-תֹאמַרְ: כֹּה מוֹקֵף וְלֹא בְמוֹנָח
ג	יח הָעֲבָרִיִּים: הֲרִי"ש בַּחֲרִק חֹסֵר וְהִי"ד אַחֲרִיָּה דְּגוּשָׁה וּבַחֲרִק מֵלֵא, אֵין לְקִרְוֵא 'הַעֲבָרִים'
ג	כ כִּנְפֵּלֶאֱתִי: הֲתִ"ו בִּפְתַּח וְלֹא בְקֻמָּץ. אֵין לְהַשְׁגִּיחַ בְּקֻמָּץ שֶׁל "קוֹרֵךְ" אוּ סִימָנִים ⁷ וְכֹד'. אֶעֱשֶׂה: עֵיִן בְּפִרְשֵׁת וִיחִי. הֲעִי"ן בַּחֲטָף סָגוּל וְאֵין לְהַשְׁגִּיחַ בְּשׂוֹא שֶׁל קוֹרֵךְ וְהַנִּגְרָרִים אַחֲרָיו ⁸
ג	כא הָעֵם-הַזֶּה: גְּעִיָּה בִּה"א הָרֵאשׁוֹנָה
ג	כב תִּלְכּוּן: מִלְרַע
ד	ד וַיַּחֲזֹק בָּו: הַמִּילִים אֵינָן מוֹקְפוֹת, הִטְעַם נִסּוּג לִי"ד
ד	ו הִבֵּא-נָא: גְּעִיָּה בִּה"א
ד	ז שָׁבָה: מִלְעִיל
ד	ט הִיָּאֵר: י"ד בְּשׂוֹא נַח
ד	יא מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם: מוֹנַח מוֹנַח זֶרְקָא סָגוּל, אֵין לְהַחֲלִיף אֶת הַמוֹנַח הַשְּׁנִי בְּמִקָּף וּלְחַבֵּר אֶת שְׁתֵּי הַתִּיבּוֹת אֲלֹא יֵשׁ לְהַרְחִיב
ד	טז וְהִיא הוּא: טַעַם נִסּוּג אַחֲוֹר לִה"א הָרֵאשׁוֹנָה. תְּהִיָּה-לָו: גְּעִיָּה בִּתִּ"ו. לֵאלֹהִים: הֲאֵלֹהִים כָּלֵל אֵינָה נִשְׁמַעַת
ד	יח אֲלֹכָה נָא: טַעַם נִסּוּג אַחֲוֹר לִאלֹהִים בְּמוֹנַח (לֹא מוֹקְפֵת) וְהִלֵּמ"ד בְּשׂוֹא נַע וְלֹא בַחֲטָף ⁹
ד	יט הַמְּבַקְשִׁים: הַמ"ם בְּשׂוֹא נַע, הַק"ף בְּשׂוֹא נַח וְלֹא דָגֵשׁ
ד	כג שְׁלַח: יֵשׁ לְהַקְפִּיד לְהַדְגִּישׁ אֶת הַלֵּמ"ד, לְשׁוֹן צוּוִי (פִּיעֵל) וְלֹא לְשׁוֹן עִבֵּר (קֵל)
ד	לא אֶת-עֲנָנִים: עִי"ן בְּקֻמָּץ קֶטֶן, נו"ן בְּשׂוֹא נַח וִי"ד בְּקֻמָּץ. יֵשׁ לְקַרֵּא עוֹנֵנִים
ה	ג גִּלְכָּה נָא: טַעַם נִסּוּג אַחֲוֹר לְנו"ן וְהִלֵּמ"ד בְּשׂוֹא נַע
ה	יג כָּלוּ: בְּמִלְרַע וּדְגֵשׁ חִזַּק בִּלֵּמ"ד
ה	כא יֵרָא: הִטְעַם בִּי"ד מִלְעִיל
ה	כב לִמָּה הִרְעֵתָה: הִטְעַם בִּמ"ם לֹלֵא דָגֵשׁ וְאוֹלֵם בְּהַמְשַׁךְ לִמָּה זֶה: הִטְעַם בִּלֵּמ"ד וְהַמ"ם דְּגוּשָׁה
ו	א עֲתָה: יֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל קְרִיאָה בְּעִי"ן, קְרִיאָה בִּאלֹהִים בְּמִקּוּמָה, מִשְׁנָה אֶת הַמִּשְׁמַעוֹת
	הַפְּטֵרַת שְׁמוֹת נּוֹסַח אֲשַׁכְנֹז יִשְׁעִיָּה כֹז:
כז	ז הַכְּמַכֶּת: ה"א בִּפְתַּח וְכ"ף דְּגוּשָׁה
כח	ח בְּסִאסְאָה: הַסֵּמ"ךְ הַשְּׁנִיָּה בְּשׂוֹא נַע לֹא לְקִרְוֹתָה כִּמוֹ חוּלָם ¹⁰ בְּשִׁלְחָה: הַלֵּמ"ד רַפּוּיָה בְּמִדּוּקִים ¹¹
	וְלֹכֵן הִיא בְּשׂוֹא נַח, הִה"א בְּמִפְּיָךְ

⁷ בַּתְּשׁוּבָה לְשִׁאלָה, נִפְצִים תִּיקוּנֵי סוּפְרִים וְקוּרִאִים שׁוּנִים. רֹבֵם עַל פִּי תַנ"ךְ קוֹרֵךְ, בִּלֵּא יוֹדְעִים שֶׁהַמַּהְדּוּרוֹת עַל פִּי כֹא"צ שֶׁל בְּרוּיָאָר וְבֵר אֵילָן מִדּוּקִים לֹאֵין עֲרוּךְ יוֹתֵר מִקּוֹרֵךְ, וְכִמוֹ שֶׁהוֹסֵבֵר כֹּאֵן כִּבֵּר כְּמָה פְּעָמִים. לִכֵּן כְּשֶׁאֵנִי כּוֹתֵב "קוֹרֵךְ" כּוֹנֵנִתִּי בּוֹ זְמַנִּית גַּם לְסִימָנִים (בְּעִיקָר בְּמַהְדּוּרוֹתַי הָרֵאשׁוֹנוֹת) וְלִעִיתִים גַּם לֹאִישׁ מִצְלִיחַ וְכֹד', וְנִתְקִיִּים בֵּהֶם: "וְכִשְׁל עוֹזֵר וְנִפְל עוֹזֵר". יֵשׁ תִּיקוּן קוּרִאִים בְּהוּצָאת חוּרֵב לְפִי בְּרוּיָאָר.

⁸ יֵשׁ עֵדוּת לִכְךָ שֶׁבִּכְתֵּר אֲר"ץ הֲעִי"ן בַּחֲטָף סָגוּל, רֹאֵה בְּגִלְיוֹן שְׁמוֹת סֵט

⁹ עַל פִּי רֹב תִּיבָה 'נֹא' מוֹטַעֲמֵת בְּרַבִּיעַ, עַל פִּי תוֹרָה קְדוּמָה, זִקָּף

¹⁰ כְּדִין אוֹתִיּוֹת שֶׁאֵינָן גְּרוּנִיּוֹת הַמְּנוּקְדוֹת בַּחֲטָף אֲשֶׁר הוֹסֵבֵר כִּבֵּר בְּעֵבֶר (וְרֹאֵה גַם בְּגִלְיוֹן תְּהִלִּים יֵד) שֶׁאֵם הֵן לְפָנֶי גְּרוּנִית הֵן נִקְרְאוֹת כַּחֲטָף הַגְּרוּנִית שֶׁכֹּאֵן הוּא קֻמָּץ רַחֵב.

¹¹ לֹא לְהַשְׁגִּיחַ בְּסִפְרִים וְתִיקוּנֵי קוּרִאִים לְמִינֵיהֶם הַמְּדַגִּישִׁים אֶת הַלֵּמ"ד.

כז יג וְהַגִּדְתִּים בְּאַרְץ: לא "מארץ"

כח ב בֵּיד: לא בִּיד

כח ד צִיצֶת: הצד"י השניה בפתח¹². כְּכֹרֶה: מפיק בה"א

כח ו שְׁעָרָה: העי"ן בשוא נח לא בחטף

כח ז שָׁגוּ תָעוּ שָׁגוּ תָעוּ שָׁגוּ פָקוּ: כולן מלרע

נוסח עדות המזרח ירמיה א:

א א יִרְמְיָהוּ: המ"ם בשווא נע למרות מה שנהוג בקרב הרבה אנשים לקרוא כאילו יש שם חירק

א ב לְמַלְכוֹ: המ"ם בקמץ קטן

א ג בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ: השי"ן בחירק חסר והי"ד דגושה וקמוצה, נכון הדבר גם לגבי צִדְקְיָהוּ

א ה אֶצְרָךְ: הצד"י בקמץ קטן והרי"ש בשווא נח

ראשון של וארא:

ו ז יֵאלֶהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת

א כא וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים: הרב יעקב יקובוביץ נר"ו מביא מלשון המנחת-שי ומעיר

א, כא בָּתִּים: התי"ו בדגש-קל! (מה"ק, ידידי),

כתבו המדקדקים שהדגש בתי"ו הוא

להפריד בינו ובין וַאֲשִׁיתָהוּ בָתָה (ישעי' ה, ו),

שהוא ענין שממה (מ"ש, סלת, מה"ק, ידידי), [ולא

זכיתי להבין, שהרי גם בָתָה ברבים היא

בתי"ו דגושה! כמ"ש בְּנִחְלֵי הַבָּתִּים (שם), והרי

ההבדל בין לשון זכר ללשון נקבה הוא הרבה

יותר בולט!]

לשון המנחת-שי והערות ד"ר צבי בצר ז"ל

ויעש להם בָתִּים: כתבו¹³ המדקדקים שהדגש במלת בתים להפריד בינו ובין וַאֲשִׁיתָהוּ בָתָה

(ישעיהו ה, ו) שהוא ענין שממה, לפיכך לא אמרו בָתִּים בתי"ו רפה.² [בָתִּים].

תחלה אביא את ראב"ע הארוך בפרשת בא המצוין במראי המקומות בהערות.

מלת בתים – משונה בדקדוק, כי יש דגש אחר קמץ גדול, ואין זה משפט הלשון; רק אם

היה הקמץ חטף, כמו "רָנוּ שְׁמִים" (ישעיהו מד, כג). "אולי היה כן בעבור חסרון יו"ד בַּת. שלא

תתערב זאת הגזירה עם גזרת "עֲשֶׂרֶת הַבָּתִּים חָמֵר" (יחזקאל מה, יד) שהוא פתח, לשון רבים מן

"הָאִיפָה וְהַבֵּת" (יחזקאל מה, יא)."

לשון הרד"ק במכלול הובאה במנחת-שי. ערוגת הבושם דף יט א סיבות הדגש, בסעיף יג

זג על סבת תנן הבאה על תכה מלעיל כמו למח • ימה • סמה • הנה

היו • המה מ' מריבה • כי רגמים אלה חזקים בהכרח באותיות ט"ם

סה"ך כוזלים ועומרים קצת להורות על הכח אשר לפניהם ויוד הרבים

תנוח אחר כרי • הנה • המה • כמו שתנוח בתכת כנותיהם אעפ"י פ"ס בה

וין נתיו הרבות :

¹² יש חומשים שהשתבשו

¹³ המדקדקים: מכלול, עט ע"ב וחשווה: ראב"ע, הפירוש הארוך לשמ"י יב ז, ד"ה ומלת בתים; ערוגת הבושם, פרק ז, יז ע"ב.

² על דגש 'בתים' ראה בהרחבה ע'י שלזינגר, 'העזרה בתים', לשוננו יח (תשי"ב – תשי"ג), עמ' 17 – 24.

אבן מלת אבן סהנון דנוסס רביס מהמרקדקיס קיימו סקריחתה
 מלעיל עס דעוניה מוכחות לה כסימן לב אים היינו למה'בתיס'
 אבן • ימה • מטה •

אמנם בעל תקנה אברס אמר מלא ראה מן המרדקדקיס כלסונס
 מיעמירובי אס לים כלכר • כיוצא בדבריו אלה מבאתי בספר
 אחר בכתב יד אבל האלוף כמה'ר מטה קאזיס נדו'כתב וזל' ולא תטעה
 לקרות אבן מלעיל כמו ימה'מטה' כי אות ראסונה יסוד בהס אבן אבן אות
 ראסונה בנספת מהוא כמו כל לכן תקראנה מלרע עכ' •

ואם ארבה להוסיף נוסף מסלי הייתי אומר סכראין רברי האומרי'סאות
 ראסונה נוספת וזה מפני מהיו באה על המעט כדרך האותיות
 הנוספות וכל יבא על הרוב והנה היא כאלף אתמול ואזרוע סהן נוספות
 ובאות על המעט ובהיות הרבר כן אס תקרא אבן מלעיל תתן ריוח לרגס
 הנון לעזור בהוראת נח לפניו באמור במלת למה ותהינה מתי אותיות
 נוספות בראש תבה מלא במספט מה סאין הן במלת בתיס מהבית יסוד
 וחכסר בה ההעמדה בדי להרגיס היור הראויה בין הבית והתיו •

עד כה הביא חמש מלים ל-ב א-י-ש שיש בהם דגש שאינו צפוי אחרי קמץ. הביא גם מלים
 כמו הנה הנה. המקנה אברס טוען ש'אנא' אינו שייך לרשימה זו. מלה זו מוטעמת מלרע.
 ערוגת הבושם מוסיף שהאל"ף ב'אנא' אינה שורשית. גם המלה בָּתִּים אינה ברשימה כי היא
 מוטעמת מלרע.

אבנם בהיות סכסר על מלת אבן בפרסת ויחי ובפרסת כי תסח חד
 מן ה' מלץ בתרי טעמי • וחפסתי במקרא גרולה מהרפימו
 הבומכירני בויכזיאה בסנת רעח ומבאתי סכל מלות אבן בין עס א' בין
 עס ה' הן בתרי טעמי לכן נראה לפסר סתהיה קריאת אבן נקראת
 בהעמר'קנת לא מלעיל ולא מלרע בהחלט כי כן יחייבו תרי טעמי ובהיו'
 תכת בתיס בטעס א' כלכר ומלרע • כל העמדה מועטת תספיק להרגיס
 יור בית הבאה בכח קתץ הכ' כי כן בהעמר' מועטת גרגיס ויו עין הפעל
 נכתה בתבה מלרע כמו בערב' היא ג'אה ובכקר היא ס'בה וכן ביד רמ'ה
 ואפסר סכורך רגס התיו בבתיס ובתי' הוא להבריל' • ממעסר
 החמר הכת סעיניה מרה והיא בקתץ • ואין לחסוב סכא להברילס מכת
 סעיניה קטנה גס לא מכת סעיניה סחור העין כי הן כפתח ובית בתיס
 בקתץ • וכזה ככיל לב אים מפיו סל לים •

ערוגת הבושם מיישב את הסימן 'לב-איש' או בגלל שבתים מוטעמת במקצת מלעיל, או
 שהדגש בא להשלים את היו"ד של בית.

עתה נעבור לשברי ידידנו בעל תורת-הטעמים גר"ו

¹⁰ דגש זה חריג הוא, שהרי דגש קל אינו בא באמצע תיבה אלא אחר שווא
 נח, ודגש חזק אינו בא אלא אחר תנועה קטנה, וכאן הבי"ת בקמץ גדול שהוא
 תנועה גדולה.

וכתבו המרדקדקים (ר' יהודה חזק' שלשה ספרי דקדוק עמ' 8-9 ידב"ר הנקד' שער המתינות. סקני
 הסקרא הניחוס לר' יהודה בן בלעם, פרק על אחתת ידב"ר ובגדכפ"ת, שער הת"ו. רד"ק, סכאל ע"ט ע"ב. ר'
 טשה הנקד' ודרכ הנקד' והנשיט, סוף ד"ה עתה אדבר על הדגש. וכן כתב בספר מסורת הקריאת, שמות א' כ"א),
 שדגש זה הוא דגש קל. ובשער המתינות אף כתב ידב"ר: אך השמר לך שלא
 תדגיש את הת"ו בחזק.

ובמחברת התיג'אן (שער עניני הטעמים והמסורות, ד"ה זה החלוקה) כתב שדגש זה הוא דגש קל, אלא שכאשר הוא בא בשני טעמים (כגון: הַבָּתִּים), לשיטת בן נפתלי הוא בדגש חזק, ולכן אשר בדגש קל, למעט בשני מקומות שבהם גם לכן אשר הוא בדגש חזק, והם: וְבָתִּים (דברים י"א), וְאֶת־בָּתָיו (דברי הימים א' כ"ח י"א).
ויש שרצו לדקדק מדברי אבן עזרא (בהקדמת שיטה אחרת למידוע לתורה, ובשמות י"ב ד') שסובר שהוא דגש חזק, אך באמת המעיין יזכח שאין שום הכרח מדבריו, ולא מסתבר שחולק על כל שאר המדקדקים (ואף אם נניח שהחלוקה זאת נכונה ודיוק, יש לנו לנוע ככל גדולי המדקדקים שכתבו שהוא דגש קל).

והמדקדק רז"ה, שנקל בעיניו לסתור דברי כל גדולי המדקדקים שקדמו לו ולברות כללים חדשים מלבן, כתב לחדש (שער ימרה, שער ג' פתח ו') שהוא דגש חזק, וחלק בזה על דברי יהב"י שהביא שם, ודחה את דבריו בטענות שאין בהם ממש. וחבל שבחלק מהספרים שמסמנים הבדל בין דגש קל לדגש חזק נגררו אחר שיבושו של רז"ה.

ובטעם דגש זה, כתב רד"ק שהוא כדי להבדיל בינו ובין וְאֶשְׁתִּהוּ בָתָה (ישעיה ה' ו') שהוא מענין שממה, שאם היו אומרים בָתִּים בתי"ו רפה, לא היה הבדל בין בית בלשון רבים, ובין בתה בלשון רבים.

עתה נעבור למאמר של עקיבה שלזינגר המובא בהערות צבי בצר.

תחלה הוא סוקר את המלים במקרא שיש בהן שני טעמים והוא מסכם

ויש צד שווה לכל הצירופים שדנו בהם, הסדירים והלא-סדירים: הטעם הראשון — המשני — בא בהברה הראויה למתג⁴⁰ והשני — העיקרי — בהברת הטעם. לפיכך לא נמצא את שני הטעמים כתובים ליד שני עיצורים סמוכים זה לזה.

הערה 40 מסביר את כוונתו 'הברה הראויה למתג', כי בפועל לרוב נשמטת הגעיא ה'קלה'.

40 לפי הנוהג בכתיבת המתג המקובל אצלנו, שהוא מאוחר יותר. על כל פנים נראה, שגם בעלי המסורה חשבו הברות הראויות אצלנו למתג כמהוות סוג בפני עצמן.

רק שתי מלים מצאנו היוצאות מכלל זה: בָתִּים (ונגזרותיה) וְאָזָא (אָזָה). אע"פ שאין למלים אלה הברה הראויה למתג, בכל זאת מוטעמות הן כמה וכמה פעמים בתרי טעמי.⁴¹ דבר זה עוד הוסיף לקשיים שנתקשו בהם המדקדקים, החל בראשונים, בביאור צורות אלה (קמץ גדול ודגש אחריו.⁴² דבר המתנגד בהחלט לדקדוק העברי המקובל).⁴³

הערות 41-43

41 בתים: ישע' כ"ב, י': זכרי' י"ד, ב'; דה"א כ"ה, י"א; ועוד.
אנא: ברא' נ', י"ו; יונה א', י"ד; יונה ד', ב'; ועוד.
בהוצאת קאהלי יש דוגמאות שאינן בדפוסים האחרים, כגון יהושע ט', י"ב.
42 יש שקראו קמץ קטן (ביניהם גוניוס), ויש שהרסיבו מתג על הניקוד (רוב האחרונים).
אלו ואלו לא הועילו בתקנתם.
43 יש עוד צורה הרומה לאלה: תִּלְתִּיהוֹן (דנ' ג', כ"ג), בקמץ גדול ואחריו דגש חזק. דגש זה הוא תשידיד לכאורה, שכן tt מקביל ל־š שבעברית (ש"לששתם"). אולם אין בניקוד זה שום זרות, כי בארמית המקראית ייתכן שתנועה ארוכה תבוא בהברה סגורה בלתי-מוטעמת, והברה זו גם ראויה למתג ואפילו לפני הברת הטעם ממש, והשווה את הנאמר לעיל (בלשצאצר). ועיי' להלן, הערה 64.

מתוך עדויות הראשונים⁴⁴ אביא כאן את דברי ראב"ע, כדי לעמוד על התפיסה המקובלת של הדברים. בפירושו לשמות י"ב, ז', הוא כותב:
(1) „ומלת בתים משונה בדקדוק כי יש דגש אחר קמץ גדול.
(2) ואין זה משפט הלשון רק אם היה הקמץ חטף כמו רנו שמים (ישע' מ"ד, כ"ג, ושם מ"ט, י"ג).
(3) אולי היה כן בעבור חסרון יו"ד בית.
(4) שלא תתערב זאת הגזירה עם גזרת עשרת הבתים חומר (פעמיים ביחז' מ"ה, י"ד) שהוא פתח לשון רבים: מן האפיפה והבת (שם, שם, י"א).

(5) ומלת על הבתים יורנו כי היא מלעיל היפך המנהג.
אם גנתה את דבריו בעיון, נראה מיד שאין פשוטם כמשמעם:
(1) משמע שראב"ע חושב את הקמץ ואת הדגש כסותרים זה את זה, ועדיין
אין אנו יודעים איוה מהם „משונה“ לדעתו ואיוהו החוקי.
הערה 44 אין ראב"ע הראשון, שחבין כך (קדמו ר"י חיוג), אולם הרחבת דיבורו נוחה לדיוננו.

(2) מתברר שלדעתו הקמץ הוא חוקי, אלא שאיננו קמץ חטף (קמץ קטן),
ועל כן נשאלת השויה על הדגש דווקא.
(3) לפי משמעם של הדברים בא הדגש לתשלום אות שנאלמה, ז"א דגש
חזק. אחרי תנועה גדולה ייתכן זה בערבית ובארמית (כגון בבינוני קל של הפעלים
הכפולים), אבל לא בעברית, כאמור לעיל בפסקה (2), לכן נדחה את הפירוש הזה,
אע"פ שאין לנו לעת עתה ביאור טוב הימנו.
(4) לכאורה אין הדברים מובנים כלל. אם „בתים“ עלול להתערב עם
„בתים“, הרי הוספת דגש „בתים“ תוסיף בלבול, כי גם „בתים“ נכתב בדגש.
וכיון שלא פסקה (3) ולא פסקה (4) נתבארו מתוך הנחת דגש חזק — להפך,
בדגש החזק התחיל עצם הקושי — ננסה להניח שהדגש הוא דגש קל. ובכן:
בעבור חסרון היו"ד שבמלה בית נתהוותה הצורה בתים,⁴⁷ ונוצרה הבעיה
הנפתרת בפסקה (4).⁴⁸ כדי שלא תתערבנה שתי המלים כתבו הנקדנים דגש
קל, אשר תפקידו להורות את הקורא שיש לפניו אפתחת חדשה, Einsatz, על
ידי זה נשמר הביטוי המדויק „בתים“ (בהברה פתוחה) לעומת בתים (בהברה סגורה).

הערות 45 עד 48

(45) מתקבל על הדעת בהגייה ספרדית.
(46) ודאי לא נקבל את ההסבר שצורה מסוימת נוצרה למטרה מסוימת, אבל אין זה סותר
אותנו מלפרש את הדברים, אם גם ייתכן ששיטתו של ראב"ע בזה היא מופרכת, הרי לא ייתכן
שתהיינה סתירות בולטות כל כך בדבריו.
(47) עיי' על „חסרון היו"ד“ עוד להלן.
(48) אין פסקה (3) דנה בדגש כלל!

(5) מה פירוש „מלעיל“? והרי המלה היא מלרע, והטקסט שהיה לפני ראב"ע
לא היה שונה בעניין זה משלנו. ואם תהיה מלעיל, מה יש בזה „הפך המנהג“?
וכי לא מצאנו למה ולמה משמשות בערבוביה? אלא שכוונתו היא: המלה בתים
שבפסוק זה, „אע"פ שהיא מלרע (מוטעמת בתי"ו) הרי היא גם מלעיל
(מוטעמת גם בבי"ת), וזה הפך המנהג. כי אפילו בתרי"טעמי אין זה רגיל,
שיבוא הטעם הראשון מלעיל.⁴⁹ ולכן פסוק זה מורה אותנו את פירוש הדברים:
יש להטעים הן את הבי"ת והן את התי"ו, דבר שלא ייתכן בדרך כלל, אלא אם
כן שתי ההברות הסמוכות — שתי מלים הן: לא בתים, כי אם ב"תים.⁵⁰ ראב"ע
מביא את עיקר ראיתו מן ההטעמה הכפולה, ובגלל זה הוא מטפל בבעיה כאן
ולא בהודמנויות קודמות (שמ' א' כ"א, ועוד).⁵¹

הערות 49 עד 52

(49) זוהי כוונת הציטוט „על הבתים“ שבפסקה (5).
(50) „מלעיל“ פירושו בחברה שלפני האחרונה דווקא, ולא שלפני-סניה. „מלעיל“ ו„מלרע“
הן תמיד סמוכות זו לזו. הטעמת antepenultima (כגון: הַאֲחֵלָה) נדירה מאוד מאוד בלשון העברית
ואין לה מונח בלשון המדקדקים.
(51) אפשר לנסח את הדבר כך, שבין חברה לחברה יש הפסק בשיעור של עיצור אחד
לפחות; ז"א שמבחינת המקצב „בתים“ מקביל לקדמה ולא לקמה, ועל כן חמלה ראויה לתרי"טעמי.
(52) כיוצא בזה דן ראב"ע בניקוד המלה „הארץ“ כברא' א', ב', אע"פ שנוכחה בפסוק א'
שם, משום שהראשונה אינה יכולה לשמש דוגמה (סוף-פסוק).

א"ה. לענין האהלה שבהערה 50, זו דוגמה ששוא נע (חטף) חוצץ בין ההברה המוטעמת להברה האחרונה, יש לזה דוגמאות אחרות של תנועה חוצצת כמו נַעְרָמו (שמות טו, ח) או יַעְרְפו (דברים לג, כח), וגם זה נדיר.

ההסבר הנ"ל יש לו אישור נוסף בהטעמת פסוק זה. כתוב בו על הבתים. אם ביטוי זה נחשב לשתי מלים (שתי יחידות קצב) בלבד, ולא לשלוש, הרי קרוב לשער שהנקדנים היו מבכרים את הכתיב *על הבתים (או, במקף, על־הבתים). ולא היו מקציבים לזה שני מפסיקים. כיוצא בו בויק' כ"ג, י"ד וט"ו: עַד הַבִּיאֲכֶם (= עַד הַבִּיאֲכֶם). מִיּוֹם הַבִּיאֲכֶם (= מִיּוֹם הַבִּיאֲכֶם). כוונת הנקדנים הייתה להבטיח את המבטא הנכון על ידי חלוקת הצירופים האלה לשלוש מלים כל אחד. האלף עלולה להיאלם ($h^a bi(y)^a k\ddot{a}m > h^a bi^a k\ddot{a}m$) בפועל זה (נחשל כפליים) ולכן יש צורך לשמור על המבטא הנכון. והנקדנים דאגו לשמירה זו: באותה פרשה, פסוק י"ז, כתבו "תביאו" באלף דגושה, כדי להבטיח את המבטא $\dot{a}bi'u$. מחשש $\dot{a}bi(y)u$. הדגש כאן והדגש שב"בתים" דבר אחד הם. 56

הערות 53 עד 56

53 אמנם אין הכרח בדבר כשיש שתי תנועות (או תנועה גדולה ושוא אחריה) בין טעם לטעם, אבל מתקבל על הדעת במלית קצרה כגון "על". השווה וסרתם מן-הדרך (דב' י"א, כח; שם ל"א, כ"ט) לעומת להויהך מן-הדרך (שם י"ג, ו'). מי יתיצב (שם ט', ב') במקום *מי יתיצב, עד שמצאתי (שה"ש ג', ד') במקום *עד שמצאתי, ועוד רבים כאלה.

54 הטה את שלוש המלים *חם אכר כנען (ברא' ט', כ"ב); התנועות ואף השוואים מקבילים בדיוק לפסוקים הנדונים.

55 אחד מארבע "אלפין דגושים". שלוש מהן כתובות בצורות משורש בוא, והרביעית בצורה משורש ראה, אף הוא, נחשל כפליים: ראו (איוב ל"ג, כ"א): הרי"ש נקודה בקבוץ [במשמ' טונפו-העורך] והדגש בא להבטיח את הקריאה $\dot{u}u-u$ (מחשש $\dot{u}u = \dot{u}u$), ראו, לפי המבטא בזמן המסרנים.

56 ב"ראו" נהגו לפרש דגש חזק, וב"תביאו" וכו' — מסיק (כנראה הסתמכו על כך, שבכ"י נהגים לכתוב מסיק לא רק בה"א בלבד; אבל שכחו, שבכל האותיות הנכתבות במסיק אין נהג זה קיים אלא בסוף המלה, ולא באמצעה). ארבעת האלפין הדגושים מלמדים זה על זה, ודגשים קלים הם.

א"ה: לענין הדגש במלה ראו יש בספר כא"צ והנוסח המקובל עמ' 37

9. סימן כפול לשורק בתיבה שיש בה א' נחה

ל

הראובני (במ' כו, ז), לראובני (דב' ג, יב; ד, מג; יהושע יב, ו), ולראובני (דב' ג, טז). הסימן הכפול של תנועת השורק אינו נהג בל' דרך שיטה; השה הראובני (ל' במ' לד, יד) ועוד. אך קשה להניח שיש כאן שגיאה גרידא — הנשנית בחמשה מקומות. ויש מקום לומר, שדרך זו של סימן כפול היתה ידועה גם לשאר נקדנים. על פי זה תתבאר הא' הדגושה של ראו (איוב לג, כא): אלמלא הדגש (-מסיק), היו רואים את האל"ף נחה, והקבוץ והשורק היו נתפסים כתנועה אחת. ע"כ מדברי ר"מ ברויאר

ושוב דברי עקיבה שלזינגר

אין אפוא ספק שהמלה בתים הובנה בתקופת המסרנים ולאחריה כבעלת הברה פתוחה. הדבר לא נתקבל על דעת רבים, כי הדגש (אם אינו דגש חזק) היה ראוי ליפול, בלי שים לב לכך מהי סיבת הנחתו, משום שמקומו אחר נחנסתר. אולם ברור שביטאו ב"תים, בכל התקופות, ואי אפשר לכתוב * בלי דגש. בעית ניקודה של אָנָא (אנה) דומה בכל פרטיה לבעיה הנדונה. בקשר עם מלה זו אין שום צורך לחזק את הדברים האמורים, שהמכוון הוא להפסיק הפסקה ברורה בין הברה להברה: כולי עלמא מודים, שמלה זו מורכבת משתי מלים: אָנָא+(ה)נָא. אחרי שהגענו לתפיסה זו במבנה ההברות של בתים ואנא, לא יקשה למצוא ראיות נוספות בטקסט עצמו.

בכל הדפוסים כתוב בתים, בתיו וכו' בלי מתג, אבל בצורות בְּתִיכִם, בְּתִיחֶם וכו' ברובם כתוב מתג.⁵⁷ אמנם ראויה הברה זאת – במרחק זה מהברת הטעם – למתג, אבל בתנאי שתהא פתוחה. ניקודן של בתים, בתיו, בתיכם, וכו' דומה בכל דבר לניקודן של ערים, עריו, עריכם וכו'. יש צד שווה לשתייהן, שכן שתייהן הן ריבוי קמוץ של שם „סגולי“ (במקום *בְּתִיכִם, *בְּתִיחֶם),⁵⁸ אלא שב„ערים“ וכו' אין הרייִש מקבלת דגש, צורה שלישית הבאה בחשבון לשם השוואה עם שתי אלה, יָמִים (במקום *יָמִים), אין לה קמץ בצורות הנגזרות.⁵⁹ נראה לי שתיאור זה מתאים להשקפותיהם של המסרנים ושל ראשוני המדקדים, אע״פ שאין הוא פותר את שאלת התהוותה של הצורה.⁶⁰

הערות 57 עד 60

(57) כללי המתג ברוב כה"י והדפוסים הם המקובלים אצלנו, אע״פ שאין הם כן בכ"י המיוחס לבן-אשר. אין ספק שבשטח המתג הייתה התפתחות מסוימת אחרי זמנו של בן-אשר, לפחות באסכולות סופרים מסוימות, ואין שום סיבה לבטל את ערכה של התפתחות זו או להטיל ספק במקוריותה. וראה לעיל, הערה 40.
(58) נמצא למעשה פעם אחת: שוׁי י, ד.
(59) פעלה כאן, כפי שהכירו כבר אחרים, אנלוגיה של המלה שָׁנִים. אין ספק שזהו ההסבר הנכון, כי הריבוי הנדיר יָמֹת בא רק בתקבולת עם שָׁנֹת (גם היא צורה נדירה ביחס אל שנים), כך שרואים עדיין את פעולת האנלוגיה. אין התקצרות הקמץ מוכיחה נגד גזירת המלה משורש ע"י השוה יָדוּךְ וְשָׁוִי.
(60) בארמית (גם במקרא וגם בסורית) מנקדים קמץ ודגש, ואין זה מקל עלינו במציאת הפתרון. באוגריתית כותבים בהתם (היחיד: בת) וכנראה לפנינו ריבוי שבור, המצוי, כידוע, בייחוד בערבית. אמנם אפשר לגזור את כל אלה מצורה קדומה משותפת *ba-alim, אבל בדוחק.

המסורה (דח"א כ"ח, י"א) מונה חמישה מקומות שבהם תי"ו „דגושה בחזק“,⁶¹ וכוונתה למקומות שבהם בא דגש אחרי קמץ גדול והמלים הן בתריטעמי (כל הדוגמאות כבר נזכרו לעיל). אם כוונת „בחזק“ היא להקפיד ולהרבות בהגיית דגש חזק, הרי אין להבין מה עניין ההטעמה הכפולה לזה, והרי תרתי דסתרי הם, כאמור לעיל. אלא ודאי שהכוונה היא לחיזוק במבטא הדגש הקל, היינו הקפדה יתרה בהפרדת ההברות. המסקנה היא: לעולם אין קוראים בתים, אלא או בִּתִּים (בהטעמה רגילה ובהפסק מועט) או בַּתִּים (בתריטעמי ובהפסק גיכר).

הערה 61 מחוריית הקורא ומכתאב־אלכלף למישאל בן־עזיאל נראה, שמסורה זו היא לבן־נפתלי.

אך אין זה משנה לעניננו.

המלה אנא אינה ראויה למתג, אבל יש אפשרות אחרת להכריע בעניין מבנת ההברות. בספרי אמית יש שבא במלים המוטעמות במשרת כעין טעם משני בהברה שלפני הטעם: צינורית.⁶² אבל תנאי הוא שהברת הצינורית תהא פתוחה.

והנה אנו מוצאים צינורית במלה אָנָא,⁶³ וזה מוכיח כמאה עדים.

הערה 62 ע"פ צורתו הדומה לטעם צינור, הוא זרקא; ואין זה טעם ממש.

הערה 63 בגן תהי קט"ו, ד' (ברוב הדפוסים).

לבסוף רצוני להעיר, שעל ידי המסקנות שהוסקו לעיל נפתח פתח חדש לביאור הדגשים שבמלים ימה, שמה, אלה, הנה, למה וכיו"ב. גם כאן הייתה הקפדה מיוחדת על חלוקת ההברות, כדי לשמור על התנועה הסופית הנוטה

לתיאלם.⁶⁴

הערה 64 אם נשתמש במסקנתנו גם בנוגע לקריאת הצורה תְּלִיתִיהוּן (לעיל, הערה 58) ונקרא

תְּלִיתִיהוּן, הרי נצאנו בזה את התחלת ההתפתחות האנלוגית הנראית בצורות הסוריות ארְבַּעְתִּיהוּן, חֲמִשְׁתִּיהוּן וכו' ע"כ מאמר עקיבה שלזינגר.

לפי דבריו הדגש בכל 'לב-איש' [לְמָה בְּתִים אָנָא יְמָה שְׁמָה] הוא דגש קל שלא בא לסגור הברה. יתכן שיובאו דברים נוספים בגליון בוא.

הנוסח ומקורותיו המשך מגליון שמות עז

ב ט והינקוהו: לשש, מ"ש. והינקוהו: ד

מנחת-שי: **וְהִינְקָהוּ**: חקו"ף בחירק בספרי' מדוייקי', וכן כתבו ^{כד} החזקוני, ^{כה} ומנחת כהן. וכן כתו' בס' ^{כו} בעל הלשון (בשורש ילך), היליכי את הילד הזה, ומשקלו אצלו וְהִינְקָהוּ לוֹ, עכ"ל, וכך הם דברי ^{כז} עזרא.

ב י וַיְגַדְלֵ: ששד. וַיְגַדְלֵ: ל השמטת דגש אופיינית ללנינגרד.

ב יב כי אֵין: לשש. מ"ש. כי-אֵין: ד

מנחת-שי: **כִּי אֵין**: בס"ס כי בגלגל לא במקף. [כ"י].

ב יז/יט **וַיִּשָּׂא: לֵד. וַיִּשָּׂק: שש²**. הערה 2 כעיו זה לעמו לב כ. גם שם כתוב וַיִּשָּׂק. שווא בסוף מלה אינו מנוקד לרוב, באות ך השווא מנוקד, וההסבר המקובל להבדילו מצורת ף. גם בדגש בתי"ו בסוף מלה מקובל לנקדו וַיִּשָּׂק שְׁמַעְתָּ וכד'. כאן רואים מנהג לנינגרד וונציה לנקד בשני שוואים בסוף מלה גם כשהאחרונה אינה דגושה.

ב כ וַיֵּאכַל: לש. וַיֵּאכַל: ש ?

ג ה שֶׁל־: ל, ב"א. שֶׁל־: שש, ב"נ לבן-נפתלי נוספה געיא.

ג ט וגם: לשד. וגם: ש מקף או רביע?

ג יג הנה: לשד. הנה: ש

ג טו כה-: לשש. כה: ד

ג יח נלכה: שד. נלכה: ל

ג כ נפלאתי: לשש. נפלאתי: ד, מ"ק-ד; אעשה: לששד. אעשה: או"ת³ הערה 3 כך ניקד או"ת גם בבר' מז ל. לפי עדות קמחי בכתר ארם-צובה בחטף סגול. נפלאתי בקמץ מונה ר"מ ברויאר בחריגים של ונציה שנדחו ברוב ההוצאות המקובלות.

ג כא הָעֵם: לש, מ"ש. הָעֵם: ש

מנחת-שי: **הָעֵם-הַזֶּה**: במקף ומאריך¹² בח"א בספרי' כ"י. [הָעֵם-הַזֶּה].

^{כד} החזקוני: על אתר.

^{כה} ומנחת כהן: על אתר.

^{כו} בעל הלשון: יל"ך, 95 ע"ב.

^{כז} עזרא: על אתר.

¹² דו-ערכיותו של המונח 'מאריך' אצל נורצי בולט בפסוק זה ביותר. 'מאריך' הראשון (בתיבה 'חן') מורה על מירכא, וחסני (בתיבה 'העם-הזה') על געיה.

ד ג השליכהו: לשש, מ"ש, מ"ג-ד. השלכהו: ד

וישלכהו: ששד, מ"ש, מ"ק-ש, מ"ג-ד. וישליכהו: ל, מ"ק-ל

מחלוקת כתיב בשתי המלים. בראשונה ונציה בלי יו"ד בניגוד לשאר המקורות לרבות מסורתו הגדולה; בשניה לניגוד גורס יו"ד ומסתייע במסורתו הקטנה.

מנחת-שי: **השליכהו**: טעה ^אהמדפיס להדפיסו חס' יו"ד, שהוא מלא ע"פ המסורת, ^הכמו שנמס' כאן במקרא גדולה, וכן מנאו בעל ^במנחת כהן בפ' וישב בכלל המלאי בלישני בתורה, וגם פה כתב השליכהו ארצה לחוד ¹³ומל', וישלכהו ארצה חס'. וכן הוא בספרי כ"י מדוייקי. ומה שכתב ^בבמסרה גדולה במניין החסרי, השליכהו ארצה ב' בו לאו אהשליכהו קאי, אלא על וישלכהו, ופי' ב' בו ר"ל השני שבפסוק שהוא חס' יו"ד. וגם ^ההרמ"ה ז"ל כתב בפירושו השליכהו ארצה מל' יו"ד כתי'. ^אעוד כתב כל לשון השלכה דקרי למ"ד ידיה חירק כל אורית' מל', בר מן ח', ומנה כל הכתובים במסרה גדולה שהם שבעה באוריתא, ובתוכם ארצה וישלכהו ארצה (כמו שהגהתי). עוד הוסיף וישלכו אתו הברה (בראשית לו, כד) (דפ' וישב) >שהם< ח' חסרי' בין כולם, ^הכמו שכתבתי שם. [השליכהו].

בספר כא"צ והנוסח המקובל עמ' 69 מפרט ר"מ ברויאר בעניין לניגוד, גם בריטיש ללא ו.

ל	בששד	הערות מסורה המסייעות לבששד
וישלכהו	וישלכהו	מ"ג-ד: וישלכהו י"ג חסרי' י' בליש...; מ"ק-
		קד: השלכהו (תשלכן) יב' חס' בלש'; מ"ק-ש
		כאן: וישלכהו יא' חס' בלשנ'; מ"ג-ד: וישלכהו
		ג' ב' חס' וחד מל'.... דדניאל (ח, ז) מלא ^ה .
		הערה 6

מ"ק-ל כאן; דנ' ה, ז מסרת: וישלכהו ב' מל'; אך מ"ק זו נסחת על ידי כל המסורות והמסורות שהובאו כאן.

ד יח אלכה: שד. אלכה: לש בהשוואה ל-ג יח, כאן גם ששון; גורס בח"פ.

ד כ על: לש, על-: ש

ד כג ויעבדני: לשש. ויעבדני: ד

ד כג ויפגשהו: לש. ויפגשהו: ש?

ד כו אמרה: לש. אמרה: ד

ד כח לאהרן: לשש. לאהרן: ד

ד לא וישתחו: שד. וישתחו: ל מטרת הדגש למנוע קריאת וישתחו.

^א חמדפיס: ד, ונציה שי"ז.

^ה כמו שנמס': מ"ג - ד על אתר.

^ב מנחת כהן: בר' לו כד.

^ז וגם פה: מנחת כהן על אתר.

¹³ א"ה. מקובל לקרוא את ה'ל' במסורה: לית, כלומר אין עוד כמוהו. המנחת שי קרא: לחוד

^ט במסרה גדולה: מ"ס - ד של 25.

^י הרמ"ה ז"ל: של"ך.

^א עוד כתב: שם.

^ה כמו שכתבתי: מ"ש בר' לו כד ('וישלכו אתו הברה').

ה ג נלכה: שד. נלכה: לש כמו ד יח; פן-יפגענו. לש. פן-יפגענו: ד

ה ד מַפְעֵשׂוּ: ל. מַפְעֵשׂוּ: שש בלנינגרד הגעיא במקום ה'טבעי' לפני חטף.

ה ז כתמול: לשש, מ"ש, מ"ג-ל כא כט. כתמל: ד, מ"ג-ד בר' לא ב מחלוקת כתיב. ונציה בניגוד למקורות.

מנחת-שי: כתמול: מל', וכן הוא בהעתק הללי ובכל ספרי מדוייקי, *כחברו שבסמוך. ^בזמדיס המסורת טעה כמו שכתבתי בפ' ויצא סי' ל"א. גם ^דבעל מנחת כהן נשתבש בכל המקומות. וכבר הארכתי שם כל העורך. [כתמול]. ילכו: לשש. ילכו: ד

ה ט ויעשו-בה: לשש, מ"ש. ויעשו-בה: ד מנחת-שי: ויעשו-בה: הבי"ת רפה. [ויעשו-בה].

ה יד -שמו: לשד. -שמו: ש מצינו במקום אחד שמו מלרע, כ"ש-מו: אתי בבזר: (בראשית מ טו).

ה טז וְחֲטָאתָ: לשד. וְחֲטָאתָ: ש הערה 4 השוה גם ניקוד ש בר' טז ח: באת.

ה יח תתנו: ששד. תתנו: ל הדגש בלנינגרד מיותר. יתכן שבא להוציא מניקוד תתנו.

ה כב לָקִיָּה ששד. לָקִיָּה: ל? כך נראה בלנינגרד למתוה כמדומה שמקפים בשאר מקומות לרוב בולטים יותר, הרווח בין המלים הוא קטן. ככל הנראה הלמ"ד במרכא לא בגעיא, והדגש בגלל אתי מרחיק.

הפטרת שימות

אשכנז

ישעי' כז ו ופרח כ' וק': אלקד, מע, מ"ס-ד יס. יפרח כ': מד' פירוש: מדנחאי, כלומר מזרחיים. כלומר בבבל גרסו כאן כתיב וקרי.

ח בְּסִאסְאָה: קד. בְּסִאסְאָה: א. בְּסִאסְאָה: ל בכתר ארם-צובה הסמ"ך בחטף קמץ כדין שווא נע (עקב הדגש) לפני גרונית המקבל את ניקוד הגרונית. ויש לציין מה שצוין אצלנו (גם בדקדוקי הקריאה בגליון זה) כמה פעמים שכאן ודומיו חטף קמץ רחב ולכן הקורא כאן סמ"ך כמו בחולם ואת האל"ף שאחריה כמו פתח (BESASOA) הוא מהמתמיהים כי הוא סותר עצמו תוך כדי מלה! הדגש בסמ"ך הראשונה בלנינגרד אינו מובן.

בשלחה: אלק. בשלחה: ד הדגש של עי"ן הפועל בבנין פיעל נופל לעתים כאשר הוא בא בשווא. כאן במקומות אחרים יש דגש.

^א כחברו: לחלץ פס' ח.

^ב זמדיס המסורת: מ"ג - ד בר' לא ב; מ"ק - ד על אתר.

^ג כמו שכתבתי: ראה מ"ש בר' לא ב ('והנה איננו עמו בתמול שלשום').

^ד בעל מנחת כהן: על אתר ובבר' לא ב.

1. שמות ד כג: וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַמְאֵן לְשִׁלְחוֹ:
 2. שמות יא א: כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֵרְשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:
 3. שמואל ב יט לב: וַיַּעֲבֹר אֶת־הַמֶּלֶךְ הִירְדֵן לְשִׁלְחוֹ אֶת־בִּירְדֵן הִירְדֵן:
 4. יחזקאל לא ה: וְתִרְבִּינָה סָרְעַפְתִּיו וְתִאָרְכְנָה פֹאדָתוֹ מִמֵּי רַבִּים כְּשִׁלְחוֹ:
- מכל מקום אחרי שראינו במקורות המובהקים שאינו דגוש עלינו לקבל אותם.

יג וְהַנְדָּחִים: אד. וְהַנְדָּחִים: ל ; וְהַשְׁתַּחֲוִי: אל. וְהַשְׁתַּחֲוִי: ק
לניגוד משמיט דגש ה"א הידיעה. אם אני מבין נכונה הכוונה כאן למקום הטעם במלה
והשתחויו. אבל לפי מה שאני בכ"י קהיר איננו רואה הבדל. **והשתחויו** בצילום זה הכל
מטושטש. שרידי הדרגא אינו מראים שהיא תחת הוי"ו השנייה.

כח ד וְהִיתָה: אל, ב"א, מ"ש. וְהִיתָה: ב"נ
לפי בן-אשר יש געיא בוי"ו, ולבן-
נפתלי אין.

ז כְּשֹׁכֵר: אלק. כְּשֹׁכֵר: ד ונציה מדגיש אחרי הברה פתוחה בניגוד לחק יהו"א.

יא כִּי: אלק. כִּי: ד ברור שהמהפך בונציה הוא טעות.

בהפטר בני תימן נטפל אי"ה בעתיד.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע
(שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>
מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>
[p=272195#p272195&t=10317&http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45](http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45)

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בעושיאם לשוניים
franklashon@gmail.com בכתובת:

☺ בוא לחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺